

III. Vélekedések az építészet kezdeteiről

Az építészet kezdetei már az ókori görögök a minden dolgok lényegét kutató elmék érdeklődését felkeltették. Számukra az elmaradott vagy barbár népek építésze tűnt őseredetinek. A görögök nyomán az építészet kezdeteiről a legrégebbi leírást talán a római építész, Vitruvius adta közre. Az építkezni kezdő ember megjelenése nála annyira „tárgyszerű”, hogy Darwin is írhatta volna a XIX. században. Szövege szerepelhetne XX. századi néprajzi leírásban is. „Egyesek lombból kezdtek kunyhót csinálni, /.../ fecskék fészket és építkezését utánozván ágakból és sárból csináltak helyeket, ahol meghúzhatták magukat, /.../ villás fákat állítottak fel, s vesszőket fontak át rajtuk, sárral tapasztották be a falakat /.../ náddal és lombbal fedték.”

A középkor számára a kérdés fel sem merült, hiszen az elemi, köznépi építészet lényege a kezdetlegesség volt. Európa számára a XVI–XVIII. századi felfedezések idegen (távoli) kultúrákról, azok primitív építészetét a honi parasztság kunyhóival együtt nem tekintették „építészeti minőséggel” jellemezhető alkotásoknak. Ennek ellenére az elemi és a rangos építészet kapcsolata elismerésre talált egy XVIII. századi munkában, amelynek illusztrációját másoltuk át a túloldalra. Az építészet allegorikus nőalakja antik párkány- és oszlopfőtöredékek közt ülve a gyermek alakkal jellemzett őserépítészetre, élőfák ágvillaiba eszkábált kunyhószerű építményre mutat. Kezében az építészet jelképei: derékszög és körző.

A vallástörténet számára is érdekessé váltak a kezdetek építő, szerkesztő módszerei, s a bibliai leírások alapján rekonstrukciós próbálkozások születtek. Noé bárkája, Salamon temploma és palotája máig rekonstrukciós spekulációkra adnak okot. Nagy építészek, mint Le Corbusier, Wright vagy Gropius is lényegében a monumentalitás megszületését keresték. A historizáló nemzetpolitika is felkap hasonló ötleteket. Magyar építészeket is megihletett a téma, pl. Kiss Istvánt, aki az eddig legjobb piramisépítési technológiát írta le, vagy napjainkban Timon Kálmánt, aki szakírói illetékességgel veszi elő elpusztult ókori épületek rekonstrukciós kérdéseit.

Az őslakás, őserépítményről alkotott vélemények a kunyhó vagy barlang dilemmája szerint alakultak. Az említett szerzők mellett számos vélemény született más szakmák képviselőitől is. A magyar pszichológus, Mezei Árpád, nem csupán az építő ember, de az emberi tér- és idő-érzékelés, a személyiség fejlődése, az ember érzékelési, gondolkodási képességeinek jelentős eredményeit is a barlangok belakására vezette vissza. Ezzel a gondolatmenettel – miután a barlang volt az első körbehatárolt és ember által használt tér – az építészeti tér embert formáló és szolgáló alaptermészetét is bizonyította.

Az ősi építészet formái korunkban már archetípusok lehetnek a történeti építészet értelmezése során is, például: ágakunyhó – kupola; kunyhó vagy házikó/aedicula – ház, templom; trilith-kapu – diadalív, emlékmű stb.

Az építészet kezdetei kortárs építészeink gondolatait is megérintik. Nem csupán a formák őstípusai, hanem az anyaghasználat, a technológia, a spirituális mondanivaló hasonlóságai alapján hiteles előképeket találhatnak. Felvethető az is, hogy mindez nem az ismeretek alkalmazása útján jön létre, hanem egyszerűen az építés-építészet korszakok felett álló egy-lényegűsége révén.

Hasonló eseteket figyelhetünk meg az ábrázolóművészetek világában is.